

Ina cusrina per La Quotidiana

«Int» – la gasetta mensila bilingua dal Friul

PEIDER ANDRI PARLI/ANR

■ Dapi stgars in onn han ils Furlans in'atgna gasetta – la «Int». Quella vegn edida en moda bilingua furlan-talian da l'Istitut Ladin-Furlan «Pre Checo Placerean» da Sedean (Segdegliano) e cumpara ina giada al mais. Ils accents tematics principals èn eveniments regiunals furlans e la dumonda da linguas minoritaras en Italia ed en Europa sco che *Anna Bogaro*, directura responsabla da «Int», ha communitgà sin dumonda da l'Agentura da Novitads Rumantscha anr. «Int» ha 24 paginas, dudesch da quellas cun artitgels en furlan, las autras dudesch cun ils medems artitgels en talian. Ins po pia leger «Int» en moda normala en furlan e (per uschia dir) en moda sutsura en talian. L'emprima e l'ultima pagina d'«Int» è stampadas en color, il rest è nair sin alv. «Int» ha in'ediziun da 5000 exemplars e vegn distribuïda gratuitamain a tut ils commembers da l'Istitut Ladin-Furlan, ma er a scolas, a las bibliotecas, a las medias, a las associazziuns ed instituzziuns euv. da la regiun furlana.

Temas invanas

Cur ch'il concept d'edir «Int» sco gasetta bilingua è vegnì discutà, han diversas persunas dal team redactoric exprimi lur temas, ch'ils artitgels en talian hajan ina influenza negativa sin l'interess per la part furlana. L'argument era ch'il talian vegnia legi en general pli facil perquai che la maioritad dals furlanofons na saja betg vegnida alfabetisada en lur lingua materna. Ils Furlans èn tenor Bogaro (sco nus Rumantschs) almain bilings. Igl s'è però mussà che blers lecturs cumenzan cun la part taliana e volvan suenter in tschert temp la gasetta per leger vinavant en furlan – saja quai ord mirveglia u ord ina sfida persunala. Tenor Bogaro èsi però anc da menziunar ch'ils artitgels da «Int» sajan formulads en in furlan simpel e correspundent a quel ch'ins dovria sin via, bain empruvond da limitar ils italianissem, però senza pretensiuns puristicas particularas.

Furlan en scola

Sco ditg n'è la gronda part dals furlanofons, pia da quellas persunas che discurren anc furlan, betg passada tras ina scola en lur

lingua materna. L'instrucziun en furlan n'existiva betg e duess vegnir introducida en tschertas classas pir ussa sco consequenza da l'applicaziun da la lescha statala 482 dal 1999. Quella prevesa d'applitgar la lingua minoritara en scola en trais modas: Sco lingua per instruir inqual rom, sco object da studi (p. ex. per dumondas grammaticalas) u tras il studi limità a l'istorgia e la cultura regiunala. In mintga cas però prevesa la lescha sco finamira didatica che la lingua minoritara vegnia emprendida en l'ina u l'autra maniera. L'onn passà han 450 scolasts frequentà in curs en furlan, per s'acquistar las competenzas necessarias per in'istrucziun en lur lingua materna. Sco che Bogaro scriva nun ha l'administraziun regiunala anc decida da stgaffir ina sort patent per certitgar las competenzas dals scolasts en la lingua minoritara. Malgrà quai era prevesi cun l'onn da scola 2002/2003 da cumenzar cun las emprimas leziuns en furlan. Sche quai succeda propi ed en las dimensiuns spetgadas n'è però betg anc segir. Tenor il numer 9 da «Int» dal settember 2002 mancan ils raps per realisar quel project ambizius.

I dependa sco ch'ins prenda per mauns «Int». Ina vart (u part) è furlana, l'autra taliana. Il cuntegn dals artitgels però è il medem. Els vegnan per part formulads en talian ed alura translats en furlan, per part er viceversa, quai dependa da la redactura e dal redactor responsabel.